

5. Онишко С. В. Державне регулювання кластеризації економіки як напрямок розбудови національної інноваційної моделі / С. В. Онишко, С. В. Онишко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 11. – С. 55–61.

Завгородня Наталія Володимирівна

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Інноваційний розвиток харчової промисловості відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, загострення конкуренції на міжнародних ринках промислової продукції, сировини та продуктів харчування, розроблення стратегії інноваційного розвитку харчової промисловості повинно базуватись на результатах реальної оцінки ефективності інноваційних процесів у галузі. В умовах обмежених державних, у першу чергу бюджетних, ресурсів це дозволить зосередити увагу на вирішенні найбільш проблемних питань з урахуванням факторів, цілей, ознак та ефектів на потенціал харчового виробництва.

Першим кроком на цьому шляху має стати визначення цілей інноваційного розвитку харчової промисловості, тобто з'ясування, що повинна і на що спроможна промисловість, що розвивається у складній системі ринкових відносин. У Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (далі – Концепція) [1] проаналізовано причини виникнення проблем та обґрунтування необхідності їх вирішення програмним методом: недостатність наукового забезпечення діяльності окремих галузей харчової промисловості; несприятливі інвестиційні умови для розвитку харчової промисловості; нерозвинуті сучасні форми торгівлі продуктами харчової промисловості (інформаційні системи, біржі тощо) [1].

На рис. 1 зображена структурно-логічна схема оцінювання ефективності інноваційної діяльності харчової промисловості.

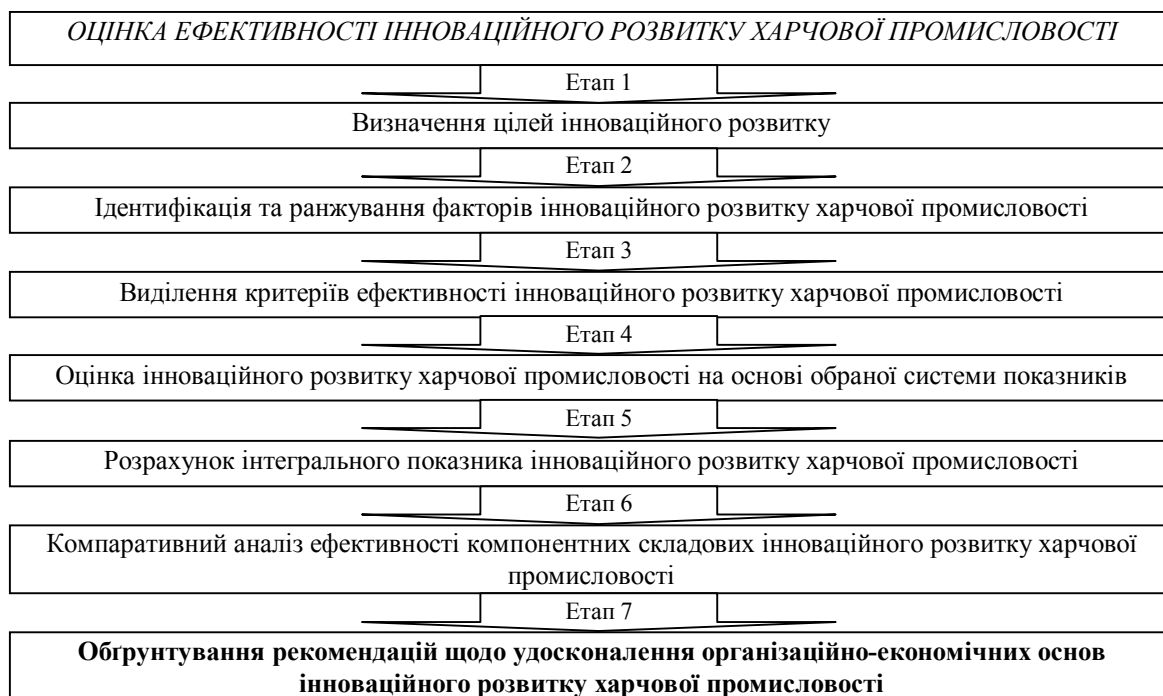

Рис. 1. Етапи оцінювання ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості*

*Джерело: розроблено автором.

Результат інноваційного розвитку харчової промисловості завжди пов'язаний з метою його основної діяльності. Оскільки сталий і ефективний розвиток харчової промисловості можливий тільки за рахунок впровадження інновацій, то метою є функцією, що органічно пов'язує функціонування і розвиток харчової промисловості з інноваційним розвитком. Якщо кінцевий результат збігається з метою, то інноваційний розвиток можна визнати стійким, а діяльність – ефективною. Збіг результату та мети особливо важливий з позиції вибору найбільш успішних рішень. Більш точним визначенням, що відображає сутність вищезазначеного є поняття ефективності, яке розглядається як реалізована або планована можливість отримання результату (або вже отриманий результат), що відповідає поставленій меті за певних умов здійснення інноваційного розвитку. Тобто цільові показники визначають, який результат необхідно досягти, а нормативні – в яких умовах це можна та необхідно зробити.

Інтегральний показник оцінювання ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості, який представлено *індексом ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості*, що визначається на основі узагальнюючих та локальних показників за формулою:

$$I_{IEIPXII} = \sqrt[5]{I_{iBI} * I_{iEI} * I_{iCI} * I_{iTI} * I_{iOI}}, \quad (1)$$

де $I_{IEIPXII}$ – індекс ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості;
 I_{iBI} – узагальнюючий показник виробничих інновацій (industrial innovations);
 I_{iEI} – узагальнюючий показник екологічних інновацій (ecological innovations);
 I_{iCI} – узагальнюючий показник соціальних інновацій (social innovations);
 I_{iTI} – узагальнюючий показник трудових інновацій (labor innovations);
 I_{iOI} – узагальнюючий показник організаційних інновацій (industrial innovations).

Узагальнюючі розрахунки свідчать, що чим більше буде розрахункове значення інтегрального показника впровадження, тим більша буде ефективність в результаті впровадження інновацій. Важливо зазначити, що розрахунок даного показника дає змогу визначити результативність впровадження інновацій в галузь, може бути використаний як абсолютна характеристика та є придатним для вирішення оцінювання ефективності, є порівняльним та може бути застосований в процесі оптимізації харчової промисловості національної економіки.

Стислий огляд стану окремих компонент інноваційного розвитку харчової промисловості свідчить не тільки про існування значних можливостей їх використання, але й про неефективність державного управління щодо реалізації та використання цих можливостей. Індекс ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості ($I_{IEIPXII}$) може служити основою для визначення ключових проблем та пріоритетних напрямів розвитку промисловості.

В загальному вигляді модель функціонування та інноваційний розвиток харчової промисловості можна представити у вигляді:

$$Z = a_1i + a_2e + a_3s + a_4l + a_5o + U, \quad (2)$$

де i – сукупність виробничих факторів;
 e – сукупність екологічних факторів;
 s – сукупність соціальних факторів;
 l – сукупність трудових факторів;
 o – сукупність організаційних;
 U – збурення (ризика, форс-мажорні обставини).

Окремі показники оцінювання ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості, за допомогою яких можна розрахувати кожен з моделей складових індексу ефективності можуть стати ефективними при оцінці ефективності інновацій. Також не-

обхідно враховувати момент ризиків, що можуть постійно виникати у розвитку інноваційно активного середовища харчової промисловості.

Модель виробничої компоненти враховує шість складових, яку можна виразити у вигляді формули:

$$I_1 = f(i_i) + U_1, \quad (3)$$

або у вигляді:

$$I_1 = a_1 i_1 + a_2 i_2 + a_3 i_3 + a_4 i_4 + a_5 i_5 + a_6 i_6 + U_1, \quad (4)$$

де $a_1 \dots a_n$ – лінійна комбінація коефіцієнтів;

$i = i_1 \dots i_n$ – сукупність факторів, які носять виробничий характер;

i_1 – ресурсовіддача;

i_2 – показники, що характеризують ефективність основних виробничих засобів;

i_3 – ефективність управління запасами;

i_4 – ефективність управління оборотними активами;

i_5 – продуктивність праці;

i_6 – показник ефективності виробничих зв'язків.

Модель соціальної складової (для загального вирішення та правильності побудови моделі має також бути в грошовому еквіваленті):

$$E = f(e_i) + U_2, \quad (5)$$

де e_1 – ефективність використання природних ресурсів;

e_2 – показники ефективності використання енергозберігаючих технологій;

e_3 – ефективність альтернативних джерел енергії;

e_4 – показники скидів, викидів;

e_5 – безвідходне виробництво.

Модель соціальної складової представлено наступним чином:

$$S = f(s_i) + U_3, \quad (6)$$

де s_1 – ефективність рівня доходів та якості життя робітників залучених до виробництва;

s_2 – показники відтворення людських ресурсів;

s_3 – ефективність нових форм використання людських ресурсів.

Модель трудової складової харчової промисловості представлено лінійною комбінацією:

$$L = f(l_i) + U_4, \quad (7)$$

де l_1 – показники попиту на кваліфіковану робочу силу;

l_2 – підвищення кваліфікації та перепідготовки працюючих осіб;

l_3 – показники ефективності оплати праці;

l_4 – показники кількості працевлаштованих випускників вищих навчальних закладів у сфері харчової промисловості.

Управлінська модель представлена за наступною формулою:

$$O = f(o_i) + U_5, \quad (8)$$

де o_1 – показники, що відображають ефективність управління виробництвом (організація праці та ін.);

o_2 – показники ефективності управління кадрами;

o_3 – ступінь відповідності умов праці;

o_4 – соціальна політика, що впроваджується на суб'єкті господарювання харчової промисловості;

o_5 – ефективність мотивації праці;

o_6 – економічність управлінських витрат.

Інноваційний розвиток харчової промисловості має стати стратегічним напрямом державного управління, так як кінцевою ціллю економічного зростання для кожної країни сьогодні є створення умов для всебічного розвитку, забезпечення гідного та здорового життя населення, а запропонована модель дозволить врахувати різновиди факторів при розробці заходів формування загальної моделі інноваційного розвитку харчової промисловості України.

Отже, оцінювання ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості повинно ґрунтуватись на таких принципах: відповідність мети та кінцевого результату інноваційного розвитку харчової промисловості; стабільність ринкових позицій; взаємозв'язку оцінювання ефективності інноваційного розвитку з життєвим циклом продуктів харчування та забезпечення взаємозв'язку критеріїв і системи показників ефективності різних видів діяльності. Таке оцінювання повинне здійснюватися на основі інтегрального показника ефективності через систему узагальнюючих та локальних показників, що охоплюють весь планований життєвий цикл продукту харчування та самостійні напрямки харчової діяльності (виробничу, фінансову, маркетингову, організаційно-управлінську), кожна з яких безпосередньо впливає на кінцеві результати. Запропонований перелік показників необхідно використовувати під час планування, прогнозування, оцінювання ефективності та напрямків інноваційного розвитку харчової промисловості. Розрахунок та аналіз динаміки цих показників є необхідною умовою у процесі розроблення оптимізаційної моделі інноваційного розвитку харчової промисловості, де основними параметрами будуть виступати потреби споживачів, величина загального чистого прибутку та рентабельність.

Розроблений алгоритм розрахунку індексу ефективності інноваційного розвитку харчової промисловості на основі індексного методу, заснований на отриманні узагальнених показників, що агрегують окремі характеристики з урахуванням їх ваги значущості, дозволяє вирішити широкий спектр практичних завдань, яким нині не приділяється достатня увага в харчовій промисловості.

Список використаних джерел

1. Державна цільова програма розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p>.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 143. – С. 5–16.
3. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. – К. : «Знання», 2008. – 487 с.
4. Заяць В. М. Методи, алгоритми та програмні засоби для моделювання і аналізу динаміки складних об'єктів і систем на основі дискретних моделей: [монографія] / Заяць В. М. – Львів : Новий світ-2000, 2009. – 400 с.
5. Дейнеко Л.В. Розвиток стратегічного потенціалу харчової промисловості України [Текст] / Л. В. Дейнеко, П. М. Купчак // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – №6(358). – С. 5–9.
6. Крисанов Д.Ф. Харчова промисловість України в контексті розвитку національної інноваційної системи [Текст] / Д.Ф.Крисанов, К.О.Бужинська // Вісник Хмельницького національного університету. – Т.1. – 2009. - №5. – С.58–66.
7. Шумпетер И. Теория экономического развития [Текст] /И. Шумпетер. – М.: Прогрес, 1982. – 455 с.
8. Інноваційно-інвестиційна політика сталого розвитку регіонів України: від теорії до практики: колективна монографія в 2-х томах / під заг. ред. К.Ф. Ковальчука, Ж.В. Дерій. - Дніпропетровськ: «ІМА-прес», 2012. - С. 165–177.
9. Дерій Ж. В. SWOT-аналіз інноваційного розвитку харчової промисловості / Ж. В. Дерій, Н. В. Завгородня // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2016. – № 3. – С. 72–78.
10. Завгородня Н. Модель реалізації інноваційного розвитку харчової промисловості України / Н. Завгородня // Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2016. – № 4/59. – С. 83–88.